

УДК 332.142

Брусільцева Г. М.

к.е.н., доцент кафедри туризму, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Лікувально-оздоровчий туризм є одним з найбільш стійких видових туристичних ринків України і пріоритетних напрямів, проте він найбільше потребує підтримки і скоординованого розвитку. Наявні та потенційні запаси лікувальних ресурсів, враховуючи їх якісні і кількісні характеристики, на разі повинні стати спонуканням суспільних практик відновлення здоров'я людини, подовження періоду активного довголіття та упровадження здорового способу життя. Зважаючи з одного боку на наявність в Україні рекреаційного потенціалу, а з другого враховуючи занедбаний стан санаторно-курортної галузі в Україні, а також наявні тенденції збільшення показників захворюваності населення України достатньо актуальними постають питання запровадження ефективної системи стратегічного управління розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження розвитку лікувально-оздоровчого туризму та санаторно-курортної діяльності зробили відомі зарубіжні і вітчизняні вчені. В своїх роботах вони розглянули такі питання як: дослідження територіальних рекреаційних систем – О. Адаменко, В. Криворучко, В. Каленіченко, І. Продіус, А. Махмудов, Д. Джонк; розробка методики оцінки рекреаційно-туристичного потенціалу та визначення соціально-економічної ефективності його використання – М. Амірханов, Ю. Аврах, М. Прокопенко, П. Рогожин, Я. Живицький, В. Кравців, М. Крачило, С. Берлін, М. Боков; удосконалення управління санаторно-курортними комплексами на різних рівнях – О. Балацький, І. Барчуков, В. Беренс, О. Кузьмін, Л. Лазебник, В. Герасимович, Л. Гітман, К. Гофман, Б. Губський; удосконалення системи стратегічного управління розвитку туризму –

Є.В.Биндиченко, В.С.Боголюбова, Т.В.Грицюк, В.Г.Гуляева, В.В. Лобанова, В.А.Челнокова та ін.. Однак попри значну кількість досліджень, недостатньо розкритими є особливості стратегічного управління розвитком лікувально-оздоровчого туризму на регіональному рівні.

Мета статті. Мета статті полягає в узагальненні теоретичних засад та розробки рекомендації щодо визначення комплексу стратегічних цілей розвитку лікувально-оздоровчого туризму на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. З метою формування чіткого поняття лікувально-оздоровчого туризму було проаналізовано низку понять, що характеризують його основні риси (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «лікувально-оздоровчий туризм»

Автор	Визначення
Мацола В.І. [7]	Лікувально-оздоровчий туризм передбачає переміщення резидентів і нерезидентів в межах державних кордонів і за межі державних кордонів на термін не менше 20 ч і не більше 6 міс. в оздоровчих цілях, цілях профілактики різних захворювань організму людини.
Марьяненко П.В. [6]	Лікувально-оздоровчий туризм – це різновид як індивідуального так й групового відпочинку, що передбачає здійснення певних відновлювальних та лікувальних процедур.
Кифяк В.Ф. [5]	Лікувально-оздоровчий туризм передбачає досягнення наступних цілей: відпочинок, рекреація, лікування, оздоровлення.
Живицький О.В. [4]	Рекреаційний туризм – це подорож для відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють використовуючи природні властивості клімату, мінеральних вод, грязі, привабливих ландшафтних та інших ресурсів.
Бережна О.О [2]	Лікувально-оздоровчий туризм є організація стаціонарного/амбулаторного розміщення туристів з метою поєднання послуг з лікування певного захворювання та відпочинку.

Узагальнюючи дослідження авторів щодо визначення поняття лікувально-оздоровчий туризму, останній слід розглядати як подорож на визначений термін з метою отримання широкого комплексу послуг, які поєднують відпочинок, оздоровлення, лікування та рекреацію.

Існує спільність думок авторів [2,4,5], що розвиток лікувально-оздоровчого туризму тісно пов'язаний із станом санаторно-курортної галузі, яка в теперішніх умовах зазнає певні труднощі, які пов'язані із зменшенням кількості санаторно-курортних комплексів, відсутністю їх фінансування, моральним та фізичним зносом медичного обладнання та ін. Але незважаючи на це Україна володіє багатим рекреаційним і туристичним потенціалом та має

значні передумови для формування високорозвиненого рекреаційно-курортного та туристичного господарства.

Політична нестабільність в країні, глибока фінансово-економічна криза, що призвели до зростання вартості послуг при низькій якості обслуговування, обумовили скорочення попиту та зменшення завантаженості санаторно-курортних підприємств, яка на сьогодні становить близько 40%.

Ще однією проблемою як свідчать дослідження, є реальна загроза національній безпеці України в даний час через низький рівень народжуваності, високу захворюваність і смертність населення [2]. Найважливішими критеріями, що характеризують здоров'я населення є: 1) частота вперше виявлених випадків захворювань за рік та 2) поширеність захворювань (тобто всі випадки хвороб, виявлених у населення за рік, у тому числі вперше виявлені і хронічні, що існували раніше).

За даними Державного комітету статистики, загальна захворюваність на 100 тис. населення за 1995-2014 рр. в Україні збільшилася на 59,7 % і складає у 2014 р. 68558 епізоди, проти 42947 випадків у 1995 р., рівень же випадків захворювань зареєстрованих вперше залишається практично однаковим (рис. 1). Для порівняння розрахунковий оціночний рівень захворюваності в країнах Європи складає біля 40000 випадків на 100 тис. населення [2].

Рис. 1. Динаміка захворюваності населення України [8]

**Джерело: Сформовано за даними Державної служби статистики України*

З урахуванням зазначених вище проблем організація ефективної рекреації, оздоровлення та відпочинку, профілактики, запобігання і зниження захворюваності та рівня інвалідності, зміцнення здоров'я населення всіх вікових груп наразі набуває особливого значення на тлі напруженої соціально-економічної та екологічної ситуації. Тому достатньо актуальними постають питання розробки ефективного механізму стратегічного управління санаторно-

курортною галуззю та актуалізації розвитку саме лікувально-оздоровчого туризму.

Дослідники наголошують, що стратегії розвитку курортів державного та місцевого значення мають врахувати запровадження ефективної системи фінансування санаторно-курортної галузі і створення системи заохочення інвестицій у модернізацію та будівництво закладів санаторно-курортної галузі, створення доступного за ціною оздоровчого продукту, дотримання державних стандартних методик у галузі лікування та медичної реабілітації на курортах, координацію діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів незалежно від форми власності та підпорядкування [2].

Певні кроки до розвитку санаторно-курортної галузі та лікувально-оздоровчого туризму здійснюються і на території Харківської області. Так, органами місцевого самоуправління розроблено комплекс регіональних програм розвитку, які включають питання управління лікувально-оздоровчим туризмом (рис.2).

Рис. 2. Схема стратегічного управління розвитком рекреаційного туризму Харківської області

Ці документи регіонального рівня доповнюються плановими документами муніципального і локального рівня.

Окрім зазначених вище дій, які здійснюються органами державної влади та місцевого самоврядування, для розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Харківській області, використовуючи досвід інших областей, доцільно було б розробити стратегічний план дій, основною метою якого було б підвищення конкурентоспроможності області у сфері надання лікувальних та оздоровчих послуг, що підвищило б якість життя населення міста та області.

Для вирішення питань, які постали перед санаторно-курортним комплексом Харківської області та його розвитком запропоновано наступні стратегічні цілі (рис. 3).

Рис. 3. Стратегічні цілі розвитку санаторно-курортного комплексу Харківського регіону

З метою визначення найбільш важливих та пріоритетних цілей розвитку санаторно-курортного комплексу було проведено експертне опитування серед працівників туристичних агентств, представників підприємства санаторно-курортної галузі Харківського регіону. Була запропонована шкала в 20 балів (0-5 балів – питання не потребують суттєвих змін, 5-10 балів – питання потребують незначних змін, 10-15 балів – питання є актуальними та потребують суттєвих змін, 15-20 – питання є надважливими та потребують невідкладних суттєвих змін), за якою серед стратегічних цілей визначені наступні пріоритети (табл. 2).

Таблиця 2

Пріоритети стратегічних цілей розвитку санаторно-курортного комплексу Харківського регіону

Цілі	Бали
------	------

А.1. Створення комфортних умов для відпочинку на території курорту	18,25
А.3. Активний маркетинг курортної сфери та туризму	16,53
А.2. Розвиток курортно-туристичної інфраструктури	15,22

Трьома пріоритетними проектами всієї стратегії розвитку санаторно-курортного комплексу стали «реконструкція функціонуючих об'єктів санаторно-курортного комплексу, підвищення рівня їх комфортності» – 17,64 балів, «проведення оснащення курортно-рекреаційних зон необхідною інфраструктурою та благоустрій території біля озер курорту» – 17,08 бала та «благоустрій території курорту» 16,88 бала.

Підсумковий розподіл оперативних цілей по пріоритетності їх виконання незалежно від відношення до критичних питань склався таким чином (табл. 3.)

Таблиця 3

Підсумковий розподіл оперативних цілей по пріоритетності

Рейтинг	№ цілі	Оперативна ціль / Проект	Середня сума балів
1	А.2.3	Реконструкція функціонуючих об'єктів санаторно-курортного комплексу	17,64
2	А.1.3.	Проведення оснащення курортно-рекреаційних зон необхідною інфраструктурою та благоустрій території	17,08
3	А.1.1.	Благоустрій території округу санітарної охорони курорту	16,88
4	А.3.5.	Організація та проведення фестивалів, ярмарок, виставок	16,32
5	А.3.1.	Розробка та просування бренду міста	15,68
6	А.1.2.	Розробка проекту організації території	15,64

		регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення його природних комплексів та об'єктів	
7	A.3.3.	Розробка та затвердження маркетингового плану просування курортів на національний та міжнародний ринки туризму	14,88
8	A.3.2.	Розробка туристичного паспорта міста-курорту	14,68
9	A.3.4.	Розробка рекламно-інформаційних та презентаційних матеріалів курортів міста та створення календаря подій	14,56
10	A. 2.1.	Інвентаризація туристично-рекреаційних ресурсів та створення їх реєстру	14,16
11	A. 2.2.	Підвищення якості транспортної інфраструктури	13,84
12	A.2.4.	Створення туристично-інформаційного центру	10,64

Результати опитування були представлені графічно (рис. 4.).

Рис. 4. Результати анкетного опитування респондентів

Реалізація поставлених цілей буде сприяти покращенню стану інфраструктури санаторно-курортної галузі і лікувально-оздоровчих місцевостей, забезпечення економічної стабільності та прибутковості всього санаторно-курортного комплексу, дасть можливість зберегти і раціонально використовувати природні лікувальні ресурси регіону, підвищити рівень надання санаторно-курортних послуг та конкурентоспроможність санаторно-курортної сфери на національному та міжнародному ринку.

Висновки. Розглянутий підхід визначення пріоритетних цілей та завдань дозволить органам місцевого самоврядування із залученням фахівців в сфері санаторно-курортної та туристичної діяльності, а також інших осіб, зацікавлених у розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні спільними зусиллями розробити механізм реалізації поставлених цілей.

Література.

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О. Бейдик – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2001. – 395 с.
2. Бережна О.О. Стан і проблеми розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу України в період переходу до ринкових відносин / О.О. Бережна // Економіка України – №4, 2003. С. 6 – 19.
3. Бобираєва О. В. Рекреація в системі розширеного суспільного відтворення. / О.В. Бобираєва. – К.: Обрій, 2002. – 261 с.
4. Живицький О. В. Проблеми і перспективи створення курортно-рекреаційних закладів в українському Причорномор’ї. / О.В. Живицький. – Сімферополь: Економіка України, 2007. – 394 с.
5. Кифяк В. Ф. Організація рекреаційної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці, 2003. – 300 с.
6. Марьяненко П. В. Организационно-экономический механизм управления на рынке лечебно-оздоровительных услуг / Марьяненко П. В. // М-во образования Рос. Федерации, С.-Петербург. гос. ун-т экономики и финансов. - [Препринт]. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. гос. ун-та экономики и финансов, 2002. – 16 с.
7. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. Монографія. / В.І. Мацола. –Львів, 1997. – 259 с.
8. Статистичний збірник України 2014 рік. – Державна служба статистики України. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm

Refenreses

1. Beydyk O. O. (2001). Recreatsiyn-turistichni resursi Ukraini: metodologiya ta metodi analizu, terminologiya, rayonuvannya [Recreation and tourism resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning] Publishing and printing center "Kyiv University", Kiev, Ukraine

2. Berezhnaya O.O. (2003), “Condition and problems of recreational and health complex development in Ukraine during period of transition to a market relations”, *Economika Ukrainy*. –Vol. 4, pp. 6 – 19.

3. Bobyraeva O.V. (2002). *Rekreacia v systemi rozshirenogo suspil'nogo vidtvorennia* [Recreation in a system of expanded social reproduction] Obriy, Kiev, Ukraine.

4. Zhyvytskyy O.V. (2007). *Problemi ta perspective stvorennia kurortno-rekreaciynix zachodiv v ukrainc'komu Prichernomor'i* [Problems and prospects of creating a resort and recreational measures in the Ukrainian Black Sea Region]. / O.V Zhyvytskyy. *Economica Ukraini*, Simferopol, Ukraine.

5. Kyfyak V.F. (2003). *Organizacia recreaciynoi diyal'nosti v Ukraini* [Organization of recreational activities in Ukraine, Chernivtsi, Ukraine.

6. Maryanenko P.V. (2002). *Organizacionniy i ekonomicheskyy mexanizm upravleniya na rinke lechebno-ozdorovitel'nix uslug* [The organizational and economic mechanism of management at health services market] Publishing House of St. Peterborough State University of Economy and Finance, St. Peterborough, Russia

7. Matsola V.I. (1997). *Recreaciyno-turistichniy complex Ukraini* [Recreational and tourist complex of Ukraine. Monograph, L'VIV, Ukraine

8. State Statistics Service of Ukraine (2014). *Statistichniy zbirnyk Ukraini 2014*. available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ_u.htm